

شیوه‌های مدیریت انتظامی
مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی
«مطالعه موردی شهرستان سقز»

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی
جمال سلمانی^۱

چکیده

قاچاق مشروبات الکلی با مورد هجوم قرار دادن ارزش‌های دینی و فرهنگی و امنیت عمومی جامعه، تهدیدی جدی برای پایه‌های اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و امنیت ملی به حساب می‌آید. تحقیق حاضر با هدف بررسی شیوه‌های مدیریت انتظامی مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی در شهرستان سقز انجام گرفت. فرضیه‌های تحقیق از نظریه‌ها و دیدگاه‌های علمی مدیریت، پلیس و دیدگاه‌های مدیریت انتظامی استخراج شد. جامعه آماری تحقیق شامل ۱۶۰ نفر پرسنل نیروی انتظامی خیره در سطح ستاد فرماندهی استان کردستان و کارکنان و مسئولان آگاه به موضوع در ادارات گمرک و مبارزه با قاچاق کالا و ارز بود. برای تحلیل داده‌ها، از آماره‌های تک‌متغیری و آزمون‌های تی تک‌نمونه‌ای و رتبه‌ای فریدمن استفاده شد. نتایج توصیفی نشان داد که اکثر پاسخگویان بر این اعتقاد بوده‌اند که موارد «پیش‌بینی»، «مقابله»، «کنترل» و «پیشگیری» به ترتیب می‌توانند از شیوه‌های مهم مدیریت انتظامی در مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی در شهرستان سقز باشند. نتایج استنباطی نشان داد که تمامی شیوه‌های مدیریت انتظامی مطرح در این مطالعه، می‌توانند بیش از حد متوسط در مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی نقش داشته باشند. همچنین، در راستای فرضیه اصلی تحقیق نتایج نشان داد که شیوه‌های مدیریت انتظامی مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی در شهرستان سقز به‌میزانی متفاوت اثرگذار هستند و این شیوه‌ها به ترتیب اهمیت عبارتند از: ۱) استراتژی پیش‌بینی، ۲) استراتژی مقابله، ۳) استراتژی کنترل، و ۴) استراتژی پیشگیری.

واژگان کلیدی: مدیریت انتظامی، شیوه‌های مدیریت انتظامی، قاچاق، مشروبات

الکلی، کردستان، شهرستان سقز.

مقدمه

قاچاق کالا بخش قابل توجهی از منابع جامعه را به خود اختصاص داده و در کنار پیامدهای کوتاه مدت، حیات اقتصادی آینده کشور را به شدت تهدید می کند. قاچاق کالا یک مسأله اجتماعی^۱ است. مسأله اجتماعی عبارت است از وضعیتی که به نظر تعدادی از افراد جامعه، چه آنان که درگیر مسأله اند یا افراد دیگر که مبتلابه مسأله نیستند، مایه سختی تلقی می شود، هرچند امکان بهبود داشته باشد. مسأله اجتماعی، هم شامل موقعیت عینی و هم تفسیر ذهنی از وضعیت اجتماعی است که جامعه را در حالت بحرانی قرار می دهد. مسأله اجتماعی، شامل بزهکاری نوجوانان، جرم، الکلی بودن مزمن، خودکشی، اختلال روانی، طلاق، تبعیض قومی و گروهی، کمبود مسکن، بیکاری، اعتیاد به مواد مخدر، قاچاق کالا و ... می شود (گولد و کولپ، ۱۳۸۴: ۷۷۴). عوامل متعددی بر پیدایش و گسترش این مسأله (قاچاق کالا) اثر دارد یا به گونه ای آن را تسهیل می کند. اوضاع سیاسی - امنیتی همسایگان، سودآوری قاچاق، طولانی بودن تشریفات و هزینه بالای واردات کالا، رشد سریع تجارت جهانی و تحولات تکنولوژیک، عدم نظارت کافی بر برخی از مناطق آزاد، سهل الوصول بودن دستیابی به منابع قاچاق، بیکاری و فقر در مناطق مرزی، قاچاق در پوشش ترانزیت، کالای همراه مسافر، وضع اقتصادی و تجاری همسایگان، نظام ارزی ناکارآمد داخلی، وجود انحصارها و فضای رانتی، اتخاذ استراتژی توسعه صادرات در کشورهای در حال توسعه، ورود موقت کالا، تبلیغات، فرهنگ مصرف، سنت قاچاق، تردد مرز نشینان و ... از عوامل شکل گیری و گسترش قاچاق به حساب می آیند (وطن پور، ۱۳۸۷: ۷۱). مسأله قاچاق علاوه بر آثار سوء اقتصادی، به عنوان یک چالش اقتصادی و اجتماعی در حوزه های منطقه ای، ملی و بین المللی حائز اهمیت است. رواج این مسأله، هم عامل بازدارنده توسعه است و موجب اختلال در اجرای برنامه های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دولتی شده و کاهش رشد اقتصادی و رکود را به همراه می آورد، و هم بسته به

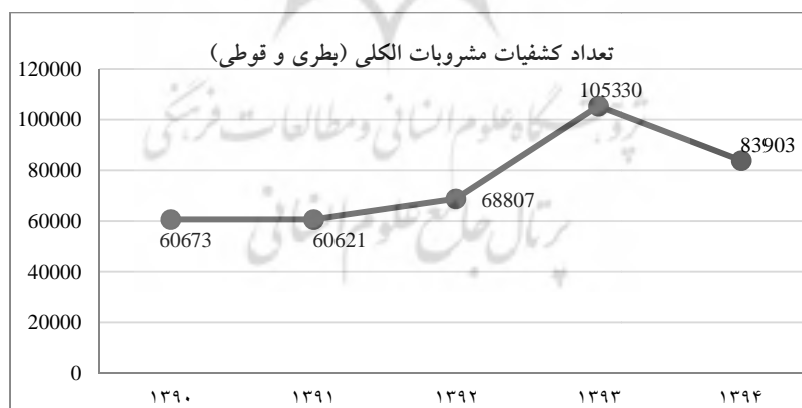
ابعاد و نوع کالای قاچاق، موجد مسائل و مشکلات اجتماعی و فرهنگی فراوان در جامعه است. قاچاق کالا شامل دو بخش است؛ یکی قاچاق کالاهای ممنوع، یعنی کالاهایی که صادرات و واردات آنها ممنوعیت شرعی و قانونی دارند؛ نظیر مواد مخدر، اسلحه و مشروبات الکلی. دیگری قاچاق کالاهای مجاز و مجاز مشروط، که شامل کالاهایی است که صادرات و واردات آنها با رعایت ضوابط قانونی امکان‌پذیر بوده، اما به دلیل رعایت نکردن ضوابط قانونی، قاچاق تلقی می‌شوند (ابراهیم‌زاده آسمین و عباسیان، ۱۳۸۹: ۱۱۵). موضوع این تحقیق، بخش اول کالاهای قاچاق، یعنی کالاهای ممنوع و از نوع مشروبات الکلی است.

بیان مسئله

قاچاق کالا عبارت است از نقل و انتقال‌های مخفیانه کالا از خارج به داخل یا از داخل به خارج کشور، بدون توجه به مقررات مربوط. در واقع، قاچاق نوعی تجارت نامطلوب کالا است که قوانین و مقررات حاکم بر داد و ستد کالاها را دور می‌زند و اقتصاد کشور را از مسیر صحیح آن منحرف و دستیابی به هدف‌ها و برنامه‌های توسعه اقتصادی را با اختلال و دشواری مواجه می‌سازد (رحیمی و دیگران، ۱۳۸۹: ۴۶). در تعریفی می‌توان گفت که، «قاچاق هرگونه فعالیت غیرقانونی در امر واردات، صادرات، خرید، فروش، تولید، توزیع، حمل و نگهداری کالا و ارز» می‌باشد (رحیمی و دیگران، ۱۳۸۹: ۴۹). قاچاق کالا از جمله پدیده‌های عرضی ناشی از سیاست‌های اقتصادی دولت‌ها در تنظیم بازار و تجارت بین‌المللی است. نه جرم قاچاق از جرائم ذاتی است و نه قاچاق بودن کالا و وصف ذاتی آن. در آزادی تجارت کالا که هیچ‌گونه محدودیتی بر واردات و صادرات و عرضه آن وجود نداشته باشد، قاچاق معنا و مفهوم پیدا نمی‌کند. پدیده قاچاق از زمانی ظهور و بروز پیدا می‌کند که به‌منظور حمایت از تولیدکنندگان داخلی، ایجاد اشتغال، کنترل و نظارت بر کالاهای وارداتی، تشویق سرمایه‌گذاری، کسب درآمد، حفظ مصالح و امنیت عمومی، حفظ سلامتی و بهداشت

عمومی و یا در جهت حفظ ارزش‌های جامعه، واردات و صادرات کالا و ارز و خرید، فروش یا توزیع آن را تحت ضوابط و مقررات خاص قرار دهند (رحیمی و دیگران، ۱۳۸۹: ۴۹). بنابراین، نمی‌توان برای قاچاق قدمتی به عمر بشر قائل شد. هرگاه واردات، صادرات، خرید، فروش و عرضه کالایی تحت مقرراتی خاص درآید، هرگونه فعل و انفعال مخفیانه و غیرقانونی که به دور از دید نهادهای مجری قانون در آن مورد انجام شود، قاچاق محسوب می‌گردد. بنابراین، مصادیق قاچاق برحسب مقتضیات اجتماعی و سیاست‌های اقتصادی از زمانی به زمان دیگر متفاوت می‌باشد (هفته‌نامه سیروان، شماره ۵۰۹: ۷). البته میزان ارتباط انواع کالاهای مشمول مقررات، با هنجارهای اجتماعی و مقتضیات حکومتی یکسان نیست. ممنوعیت یا محدودیت معاملات برخی اشیاء و اقلام مثل مشروبات الکلی و سلاح و مهمات، به لحاظ ارتباط عمیق‌تری که با اعتقادات مذهبی و آرامش و امنیت عمومی دارد، از ثبات بیشتری برخوردار است. در کشوری مثل ایران که نظام اسلامی در آن حاکم است، هر قسم معامله مشروبات الکلی به کلی ممنوع است. تجارت سلاح و مهمات به لحاظ مصالح امنیتی فقط در انحصار دولت است. بنابراین، مبنای نظری و ماهیت تمام مصادیق جرم قاچاق یکسان نیست. زیرا نه تنها وضع مقررات در مورد این‌گونه اشیاء و اقلام صرفاً تابعی از سیاست‌های اقتصادی نیست، بلکه قاچاق این‌گونه کالاها را می‌توان در زمره جرائم ذاتی به‌شمار آورد. مشروبات الکلی جزء آن دسته از کالاهایی است که قاچاق آن با مصالح و امنیت عمومی جامعه منافات دارد. در واقع، قاچاق مشروبات الکلی در زمره جرائم ذاتی قرار دارد، زیرا ارتباط اقلامی چون مشروبات الکلی با هنجارها و ارزش‌های جامعه و در سطحی وسیع امنیت عمومی، به حدی است که در قانون هر قسم تجارت آزاد با آن اعم از واردات، صادرات، خرید، فروش، حمل و نگهداری آن ممنوع شده و اعمال این مقررات نه فقط بر تجار و کسبه، بلکه بر همه مردم کشور اعمال می‌شود. قاچاق مشروبات الکلی، نه تنها موجبات خروج بخش عظیمی از سرمایه‌های مادی جامعه را فراهم می‌آورد، بلکه با مورد هجوم قرار دادن ارزش‌های

دینی و فرهنگی و امنیت عمومی جامعه، تهدیدی جدی برای پایه‌های اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و امنیت ملی به حساب می‌آید. پدیده قاچاق علی‌الخصوص قاچاق کالا و مشروبات الکلی به کشورهای اسلامی با فرهنگی اصیل همچون کشور ما ایران، همواره در دو سه دهه اخیر یکی از دغدغه‌های مهم و پیچیده مسئولان دولتی، انتظامی و سیاسی بوده است (اشرفی، ۱۳۸۶: ۶). شهر سقز واقع در استان کردستان به دلیل قرار گرفتن در موقعیت مرزی و بافت جمعیتی و همجواری با کردستان عراق، یکی از مناطق کانون و هدف قاچاق مشروبات الکلی بوده است. با توجه به تحقیقات و بررسی‌های انجام شده و اذعان مسئولان انتظامی استان، حجم قابل توجهی از قاچاق مشروبات الکلی در این شهرستان انجام می‌گیرد. آمار و ارقام کشفیات مشروبات الکلی در این شهرستان حکایت از افزایش نسبی قاچاق این کالا در طی پنج سال اخیر دارد (شکل ۱-۱). گسترش روزافزون این مسأله، نه تنها مسائل اجتماعی و فرهنگی فراوانی به همراه می‌آورد، بلکه تلاش‌های برنامه‌ریزان و مسئولان استانی و مملکتی را در ابعاد مختلف تحت الشعاع قرار داده و توانایی‌ها و امکانات سرمایه‌های مملکت را که می‌بایست در جهت رشد و توسعه و عمران و آبادانی مملکت هزینه و به‌کار گرفته شود، بیهوده هدر می‌دهد.

شکل ۱. تعداد کشفیات مشروبات الکلی (بطری و قوطی)

در شهرستان سقز از سال ۱۳۹۰ تاکنون

امروزه این واقعیت ثابت شده است که برای پیشگیری و حل مسائل اجتماعی از جمله قاچاق مشروبات الکلی، تنها راه حل‌ها و برخوردهای قهری و فیزیکی چاره‌ساز نیست، بلکه حل این مسأله در درجه اول منوط به شناخت علمی و سیستماتیک آن‌ها و سپس، ارائه راه‌کارها و شیوه‌های کاربردی و پیشگیرانه از بطن این شناخت‌هاست. از طرف دیگر، با توجه به اینکه در کشور ما بخش عمده وظایف تأمین امنیت، تحکیم نظم و اجرای قانون و عدالت برعهده نیروی انتظامی است (امین‌صارمی و دیگران، ۱۳۹۴: ۲۲)، و در حالی که مدیریت انتظامی به مجموعه اقداماتی اطلاق می‌شود که مأموریت نیروی انتظامی در چهارچوب وظایف قانونی برای پیشگیری و مقابله با جرائم، برقراری نظم و امنیت و تعقیب و دستگیری مجرمان انجام می‌دهد تا استقرار نظم و امنیت و آسایش فردی و اجتماعی در جامعه تحقق یابد (گل‌محمدی خامنه، ۱۳۷۹: ۳۱)، شناخت شیوه‌های مدیریت انتظامی مقابله با ورود قاچاق مشروبات الکلی مسأله‌ای مهم و شایسته بررسی علمی است. لذا، تحقیق حاضر در راستای بررسی و شناخت شیوه‌های مدیریت انتظامی مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی در شهرستان سقز صورت می‌گیرد و سؤال اصلی رو در روی پژوهش آن است که: شیوه‌های مدیریت انتظامی مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی در شهرستان سقز کدامند؟ و تا چه اندازه اثربخش هستند؟

پیشینه پژوهش و مبانی نظری

در سال‌های اخیر، تحقیقات زیادی در ارتباط با علل و عوامل مؤثر بر قاچاق کالا، پیامدهای قاچاق کالا و راهکارهای جلوگیری از قاچاق کالا انجام گرفته است. یوسفوند و خانی (۱۳۹۲) در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی راهکارهای پیشگیری وضعی از قاچاق کالا با رویکرد انتظامی» که با روش توصیفی- پیمایشی و در میان ۱۳۱ نفر از مدیران و کارشناسان حوزه قاچاق کالا انجام گرفت، به این نتیجه رسیدند که از بین راهکارهای پنج‌گانه پیشگیری وضعی، کاهش منافع قابل‌پیش‌بینی جرم

قاچاق با بالاترین نمره، مناسب‌ترین راهکار از دید پاسخگویان بوده است. در رتبه‌بندی تمامی راهکارهای فرعی نیز، برخورد سریع و قاطع با سرشاخه‌های اصلی قاچاق بالاترین رتبه را در میان پاسخگویان به خود اختصاص داده است

ابراهیم‌زاده آسمین و عباسیان (۱۳۸۹: ۱۴) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی عوامل و دلایل قاچاق در استان سیستان و بلوچستان و راهکارهای رفع آن»، وجود محرومیت‌های شدید اقتصادی، میزان بالای بیکاری در مناطق مرزی و سودآوری بالای قاچاق کالا را از مهم‌ترین دلایل گرایش به قاچاق کالا دانسته‌اند. محققان یاد شده، بستن مرزها و ایجاد امنیت لازم در استان و رونق دادن به بازارچه‌های مرزی را بر رشد و شکوفایی اقتصادی و اجتماعی منطقه و به تبع آن کاهش قاچاق کالا مؤثر دانسته‌اند.

کوپه و دیگران^۱ (۱۹۹۷: ۱۱) در مقاله‌ای به بررسی «جهانی شدن، مدیریت عمومی جدید و توانمندسازی دولت: آینده مدیریت پلیس و نیروی انتظامی» پرداختند. هدف آن‌ها شناخت ارتباط بین فرایندهای جهانی شدن و مدیریت عمومی جدید، و بررسی تأثیرات آن‌ها بر مدیریت پلیس و نیروی انتظامی به‌طور خاص بود.

رادل و دیگران^۲ (۲۰۱۱: ۱۵) در مطالعه خود به «بررسی نقش پلیس و افسران امنیتی خصوصی در کنترل اجتماعی شهری» پرداختند. محققان در این مطالعه مقطعی تحولات پلیس و افسران امنیت را در ۳۰۰ استان پُرتراکم ایالات متحده را بررسی کردند. نتایج این مطالعه نشان داد که با کنترل شاخص‌های ساختار جمعیتی، نژاد، درآمد و طبقه، بین جرم و توسعه هر دوی افسران پلیس و افسران امنیتی خصوصی ارتباط روشن و پایداری، البته به‌شکل ضعیف، وجود دارد. با این حال، برخلاف انتظار، نیروهای امنیتی خصوصی به‌احتمال زیاد در مقایسه با هم‌تایان عمومی خویش در استان‌های دارای میزان جرایم بالا استقرار یافته بودند. نتایج همچنین، از فرضیه تهدید گروه اقلیت که ادعا دارد کنترل اجتماعی رسمی برای تنظیم و کنترل جمعیت سیاهان

1. Cope, Leishman and Starie
2. Ruddell, Thomas and Patten

به کار می‌رود، حمایت می‌کند. سرانجام، حضور بالاتر جمعیت‌های فقیر به‌طور مستقیم با تقویت هر دو نیروهای پلیس و افسران امنیت در رابطه بوده است. این مطالعه نشان می‌دهد که مأموران امنیتی خصوصی آمریکایی نقش مهمی در افزایش فعالیت‌های پلیس با شکل دادن به کنترل اجتماعی شهری دارند. این نتایج دلالت‌هایی برای مطالعه اجرای قانون خصوصی و دولتی، کنترل اجتماعی شهری و تنظیم و کنترل جمعیت‌های اقلیت و طبقات فقیر دارد. تحقیق حاضر به دنبال شناخت علل و عوامل مؤثر بر قاچاق مشروبات الکلی یا پیامدهای آن نیست، بلکه در راستای شناسایی و اولویت‌بندی شیوه‌های مدیریت انتظامی مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی در شهرستان سقز انجام می‌گیرد. لذا با توجه به موضوع و هدف، مبانی نظری تحقیق را ادبیاتی تشکیل می‌دهد که تأکیدشان بر روی استراتژی‌های مدیریتی انتظامی در مقابله با قاچاق کالا به‌طور کلی و مشروبات الکلی به‌طور خاص می‌باشد. بنابراین، شیوه‌های مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی (مفاهیم و متغیرهای اصلی تحقیق) از نظریه‌های مبتنی بر مدیریت انتظامی (پیش‌بینی، پیشگیری، کنترل و مقابله (احراری، ۱۳۸۵: ۱۲) استخراج می‌شوند

تعریف قاچاق کالا

تعاریف مختلفی برای قاچاق کالا ارائه شده است؛ در لغت‌نامه دهخدا، واژه قاچاق، برگرفته از زبان ترکی دانسته شده است، به معنی آنچه ورود آن به کشور یا معامله آن از طرف دولت ممنوع است. بر اساس این تعریف، کالای قاچاق، کالای ممنوع‌الورود و ممنوع‌المعامله بوده و قاچاقچی کسی است که مال‌التجاره ممنوع‌الورود یا ممنوع‌المعامله را بدون کسب اجازه دولت یا پرداختن گمرک وارد کند یا بفروشد (دهخدا، ۱۳۳۹: ۳۷۸). معین نیز در لغت‌نامه خود، قاچاق را کاری می‌داند که برخلاف قانون به صورت پنهانی انجام می‌شود. در این تعریف، متاع قاچاق، متاعی است که معامله یا ورود آن به کشور ممنوع است (معین، ۱۳۸۳: ۵۸۳). اشرفی (۱۳۸۶: ۱۰) با کمک منابع مختلف در تعریف قاچاق می‌نویسد: «کلمه قاچاق از کلمه ترکی «قاچماق»

مشتق شده و به معنای «ربودن» یا «برده» است. در لغت‌نامه دهخدا این کلمه آنچه ورود آن به کشور و یا معامله آن از طرف دولت ممنوع است، معنا شده است. برخی دیگر از نویسندگان آن را به معنای کاری برخلاف قانون که پنهانی انجام شود یا متاعی که معامله یا ورود آن به کشور ممنوع است دانسته‌اند.

تعریف مشروبات الکلی و قاچاق آن

الکل به هر چیزی که جنس آن سکرآور و مست‌کننده باشد، گفته می‌شود (اشرفی، ۱۳۸۶: ۲۹). اسلام با نوشیدن هر نوع مشروبات الکلی و خرید و فروش و هر نوع بهره‌برداری از آن به شدت مخالف است. خمر الکل در آیات قرآنی، پلیدی و رفتاری شیطانی تلقی گردیده و نوشیدن آن گناه کبیره قلمداد شده است (قرآن کریم، سوره بقره، آیه ۲۱۹ و سوره مائده، آیه‌های ۹۱-۹۰). در تعریفی از مشروبات الکلی آمده است: «مشروبات الکلی هر ماده‌ای است که حاوی الکل اتانول باشد و برای لذت بردن استفاده می‌شود، نظیر شراب، آبجو، ویسکی، آبمیوه‌های الکلی و ودکا» (طارمیان، ۱۳۸۵: ۱۴).

شیوه‌های قاچاق کالا با تأکید بر قاچاق مشروبات الکلی

شبکه‌های قاچاق به‌ویژه قاچاقچیان مشروبات الکلی، تجهیزات گیرنده ماهواره و اقلام منکراتی برای افزایش کارایی و قدرت و نفوذ در حضور بیشتر در صحنه ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی دائماً در حال توسعه و تنوع بخشیدن به راه‌کارها و شیوه‌های قاچاق می‌باشند و در این راه تمامی امکانات فن‌آوری جهانی را به خدمت می‌گیرند تا به اهداف اصلی خود که یکی منحرف نمودن جوانان کشور و به انحطاط کشاندن افکار آنان و دوم تضعیف و تزلزل ارزش‌های مقدس اسلامی است، نائل آیند و در این راستا، کالاهای ممنوع‌الورود را به صورت غیرقانونی و با روش‌های نوین و پیشرفته از طریق جعل اسناد، پنهان‌کاری و استفاده از عوامل دولتی که یکی از روش‌ها در پوشش ترانزیت خواهد بود و همچنین انواع کالاهای مصرفی دیگر را به کشور وارد نموده که

جدا از تحصیل منافع مادی برای خود و ایجاد تبعات منفی اقتصادی برای کشور، رسیدن به هدف عالی خود که همانا ضربه زدن به ارکان مقدس نظام جمهوری اسلامی ایران می باشد را دنبال می نمایند. طبق بررسی ها، مقدار بسیار زیادی از مشروبات الکلی توسط مرزنشینانی به ایران وارد می شود که روزانه مسیری طولانی را با اسب یا پای پیاده از منطقه کمپی در نزدیکی مرز کردستان ایران، کردستان عراق و ترکیه، طی می کنند. حدود ۸۰ درصد قاچاق مشروبات الکلی از این منطقه صورت می گیرد.

علل قاچاق کالا با تأکید بر مشروبات الکلی

مهم ترین دلایل شکل گیری قاچاق کالا در ایران بر اساس تحقیقات صورت گرفته عبارت است از (۱) پایین بودن ریسک قاچاق کالا (به علت گستردگی مرزها و برخی ناهماهنگی ها در نظارت بر آن و امکان قاچاق از همه نواحی مرزی) (قلی زاده و دیگران، ۱۳۹۰؛ رفعتی، ۱۳۸۱)، (۲) رشد و توسعه نامتوازن در مناطق مختلف کشور و بالاتر بودن نرخ بیکاری در مناطق مرزی (قلی زاده و دیگران، ۱۳۹۰؛ عبدالمحمیدی، ۱۳۸۸)، (۳) ناپایداری، بی ثباتی و تغییرات مداوم، (۴) سودآوری قاچاق کالا در ایران، (۵) همجواری با کشورهای بی ثبات و اقتصاد نامتعادل آن کشورها، (۶) اشتراکات قومیتی در دو سوی مرز (شهادتی و خواجه عسکری، ۱۳۸۳)، (۷) طولانی بودن و هزینه بر بودن فرایند واردات قانونی و بالا بودن نرخ تعرفه ها در بسیاری از اقلام وارداتی در جهت حمایت از تولیدات داخلی و تشریفات زائد (قلی زاده و دیگران، ۱۳۹۰؛ خضرزاده و دیگران، ۱۳۸۹)، (۸) مناطق آزاد و بازارچه های مرزی (قادرزاده و دیگران، ۱۳۹۲)، (۹) یارانه ها (قلی زاده و دیگران، ۱۳۹۰)، (۱۰) باورها و ارزش های فرهنگی، و (۱۱) آنومی یا آشفتگی اجتماعی (قادرزاده و دیگران، ۱۳۹۲؛ محسنی تبریزی و دیگران، ۱۳۸۷).

پیامدهای قاچاق کالا با تأکید بر قاچاق مشروبات الکلی

قاچاق کالا به طور کلی و قاچاق مشروبات الکلی به طور خاص، باعث کمک به افزایش

فقر، تسهیل انحصار و رانت خواری، مشکلات پولی، نامتعادل شدن اقتصاد، سوق دادن تجارت رسمی به سمت قاچاق، عدم تعادل در قیمت کالاها، به هم ریختگی و تضعیف تولید داخلی، گُند کردن توسعه مناطق مرزی، کاهش درآمدهای دولت، از بین رفتن بازار کار، تهدید امنیت سرمایه‌گذاری و ناکارآمدی نظام اطلاعات و آمارهای اقتصادی کشور به ویژه پس از انقلاب اسلامی شده است (قلی‌زاده و دیگران، ۱۳۹۰؛ وطن‌پور، ۱۳۸۷). مصرف مشروبات الکلی علاوه بر اثرات جسمانی و روانی، دارای اثرات اجتماعی نیز هست، از جمله تصادفات رانندگی، نرخ بالای ارتکاب جرائم در بین این گروه از افراد، بروز رفتارهای خلاف اخلاق، ولگردی و تخلف از سایر مقررات که برخورد با همه آن‌ها سالیانه خسارت هنگفتی را بر دستگاه‌های کنترل اجتماعی تحمیل می‌کند. علاوه بر همه این خسارات، الکل نقش مهمی در ارتکاب جرائم جدی‌تر مانند آدم‌کشی، ایراد ضرب و تجاوز به عنف و جرح ایفا می‌کند (صدیق‌سروستانی، ۱۳۸۵: ۱۶۷)

مدیریت انتظامی

مدیریت، فرایند به‌کارگیری مؤثر و کارآمد منابع مادی و انسانی در برنامه‌ریزی، سازماندهی، بسیج منابع و امکانات، هدایت و کنترل است که برای دستیابی به اهداف سازمانی و براساس نظام ارزشی مورد قبول، صورت می‌گیرد (رضاییان، ۱۳۸۰: ۵). تعریف مذکور، پنج قضیه اساسی زیر را که زیربنای مفاهیم کلی نظری و عملی (فنی) مدیریت است در بردارد: ۱) مدیریت یک فرایند است، ۲) مفهوم نهفته در مدیریت، هدایت تشکیلات انسانی است، ۳) مدیریت مؤثر، تصمیم‌های مناسبی می‌گیرد و به نتایج مطلوبی دست می‌یابد، ۴) مدیریت کارا، به تخصیص و مصرف مدبرانه منابع می‌گویند، و مدیریت بر فعالیت‌های هدف‌دار تمرکز دارد (رضاییان، ۱۳۸۵: ۷).

استراتژی‌های انتظامی مبارزه با قاچاق

در ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز برای حل معضل قاچاق کالا سه استراتژی

تدوین و ارائه شده است. بر مبنای چارچوب نظری این پژوهش، یک استراتژی دیگر، یعنی پیش‌بینی نیز مورد اشاره قرار می‌گیرد.

الف) استراتژی پیش‌بینی: این استراتژی، به مجموعه تدابیر، تمهیدات، برنامه‌ها و اقداماتی گفته می‌شود که پلیس و عوامل درگیر در امر مبارزه با قاچاق کالا به‌طور کلی و مشروبات الکلی به‌طور خاص، برای بروز و جلوگیری از قاچاق برآورد می‌کنند (جمعی از نویسندگان، ۱۳۸۷: ۲۸). برخی از این استراتژی‌ها عبارتند از: شناخت علل مبادرت به قاچاق از سوی قاچاقچیان، برآوردهای اولیه از عوامل تسهیل‌کننده قاچاق، تخمین امکانات و توانایی‌های قاچاقچیان، شناسایی افراد سابقه‌دار در عرضه قاچاق، جمع‌آوری اطلاعات و اخبار در زمینه قاچاق، شناسایی امنیتی - انتظامی منطقه، شناسایی نقاط جرم‌خیز و مکان‌های احتمالی قاچاق، ایجاد بانک اطلاعاتی از قاچاقچیان، و

ب) استراتژی پیشگیری: این استراتژی‌ها عبارتند از: انجام اصلاحات در قوانین و مقررات مرتبط با قاچاق، حمایین و پیگیری اصلاحات ساختاری در جهت تأمین تسهیلات اداری و خدماتی بهینه و جلوگیری از سوءاستفاده از مجوزهای تأمین تقاضای کالا از مبادی رسمی، جهت‌دهی بخشی از منابع ارزی و ریالی در خارج از کشور به سمت تأمین تقاضای کالاهای دارای فراوانی قاچاق از مجاری رسمی و قانونی، شناسایی اقلام عمده قاچاق کالا در دوره‌های زمانی معین در جهت تمرکز بیشتر اقدامات پیشگیری بر روی آن‌ها، حمایت از سیاست‌های نهادینه کردن و ترویج فرهنگ مصرف کالاهای داخلی با تأکید بر ضرورت ارتقاء کیفی تولید آن‌ها، حمایت و پیگیری ساماندهی مبادلات مرز در جهت شفاف‌سازی مبادلات تجاری با تأکید بر تأمین معیشت و کالاهای مورد نیاز مرزنشینان، استفاده از روابط بین‌الملل و عضویت در سازمان‌ها و مؤسسات بین‌المللی و منطقه‌ای در امر مبارزه با قاچاق، فراهم‌سازی امکان تعامل بیشتر بین دستگاه‌های مسئول و مرتبط با قاچاق، اطلاع‌رسانی به افکار عمومی نسبت به مضرات قاچاق و مزیت‌های تأمین کالا از مجاری رسمی، تبادل نظر

و مشاوره با تشکل‌های صنفی، تولیدی و خدماتی در جهت ایجاد تعامل در امر مبارزه با قاچاق، استفاده از تجارب موفق سایر کشورها، مؤسسات و سازمان‌های بین‌المللی در امر پیگیری از قاچاق، فراهم‌سازی امکان مشارکت بیشتر مراکز آموزشی علمی و تحقیقاتی با دستگاه‌های ذیربط در تهیه طرح‌های کاربردی (علمی- عملیاتی) مبارزه با قاچاق (احراری، ۱۳۸۵: ۶۲).

ج) استراتژی کنترل: این استراتژی‌ها شامل مواردی بدین شرح است؛ حمایت و پیگیری ساماندهی و کنترل آبراه‌های مرزی کشور در جهت جلوگیری از سوءاستفاده از شناورها، اسکله‌ها و سایر لنگرگاه‌ها، حمایت و پیگیری ساماندهی کنترل مرزهای زمینی، حمایت و پیگیری ساماندهی کنترل مرزهای هوایی کشور در جهت جلوگیری از سوءاستفاده از مبادی هوایی وسائط نقلیه هوایی و خدمه آن در امر قاچاق، حمایت از تقویت و تجهیز نیروی انتظامی در مرزهای آبی و زمینی و محورهای بازرسی مصوب شورای امنیت کشور در جهت روان‌سازی و بالا بردن دقت کنترل، تعمیم بخشیدن نظارت گمرک بر تمامی مبادلات مرزی از مجاری و مبادی مختلف، حمایت از اعمال مدیریت هماهنگ در کلیه مبادی رسمی، حمایت و پیگیری از تمرکززدایی از سازمان‌های کشوری مسئول انجام خدمات و امور کنترلی در مبادی، تجهیز سخت‌افزاری و نرم‌افزاری نمایندگی آنان در جهت انجام امور کنترلی و خدماتی مورد نیاز بدون ارجاع متقاضیان به مرکز، حمایت و پیگیری مکانیزه کردن خدمات و امور کنترلی در مبادی رسمی و گلوگاه‌ها، فراهم‌سازی نظارت به‌ویژه بر دارندگان مجوزها و امتیازهای اقتصادی عمده در امر واردات، صادرات، توزیع، عرضه و تقاضا، فراهم‌سازی نظارت ویژه بر اجرای قوانین مرتبط به مبارزه با قاچاق کالا و ارز در دستگاه‌های اجرائی و واحدهای بسته به آن‌ها، پیگیری و حمایت از روان‌سازی تسهیلات ترانزیت کالا و مکانیزه کردن کنترل محموله‌های ترانزیتی، فراهم‌سازی زمینه مبادلات اطلاعات سیستماتیک دستگاه‌های مسئول و مرتبط با امر قاچاق، حمایت از رهگیری منابع ارزی و ریالی در چهارچوب قانون جهت جلوگیری از سوءاستفاده

منابع مذکور در امر قاچاق، استفاده از اختیارات دولت در امور کنترلی مرتبط با امر قاچاق کالا و ارز مانند ماده واحد اصلاحیه قانون تعزیرات حکومتی، اعمال مقررات استاندارد، بهداشتی، ایمنی بر روی کالاهای هدف، مالیات بر ارزش افزوده و ...، پیگیری سازماندهی حفاظت از محدوده کلیه مناطق ویژه و آزاد و امور کنترلی آنها جهت جلوگیری از تردهای غیرمجاز و قاچاق، ترویج و تعمیق فرهنگ تقبیح قاچاق در افکار عمومی و فراهم سازی همکاری اطلاعاتی مردم با ارگان های مسئول، استفاده از تجارب موفق سایر کشورها و مؤسسات و سازمان های بین المللی در امر کنترل، و ... (احراری، ۱۳۸۵: ۶۴).

د) استراتژی مقابله: در زمینه مقابله استراتژی ها عبارتند از: متناسب سازی و اصلاح شیوه های مجازات مرتکبین و مباشرین و معاونین در امر قاچاق، تشدید و اصلاح شیوه های مجازات کارکنان حکومتی متخلف و مجرم در امر قاچاق، ریشه کن کردن و پاکسازی مداوم عوامل مؤبد قاچاقچیان در دستگاه های حکومتی، متناسب سازی و اصلاح رویه های تشویق کارکنان مرتبط به امر مبارزه با قاچاق، تقویت اقدامات اطلاعاتی جهت کشف شبکه ها و عوامل اصلی قاچاق، اولویت دادن به مقابله با عوامل عمده قاچاق، انجام عملیات روانی در سطح جامعه بر روی عوامل عمده قاچاق در جهت خوف از عقوبت و کناره گیری از اقتصاد زیرزمینی و رجاء برای انجام فعالیت های سالم و قانونی، تخصیص نمودن امر مقابله در تمامی زمینه های انتظامی و قضایی در عین تعامل با سایر بخش های مربوط به امر مبارزه، برنامه ریزی مستمر تهیه طرح های مقابله در زمینه های ورود و خروج، حمل و نقل، توزیع، و عرضه و فروش کالاهای عمده و ارز قاچاق، استفاده از اختیارات دولت در جهت مقابله با عوامل عمده قاچاق برای تنگ کردن عرصه فعالیت آنان و افزایش هزینه ریسک قاچاق، انجام و تقویت همبستگی در بین دستگاه های مسئول و مرتبط به امر مبارزه با قاچاق، استفاده از تجارب موفق سایر کشورها و مؤسسات و سازمان های بین المللی در امر مبارزه، ارتقاء سطح دانش و مهارت کارکنان مرتبط در امر مبارزه با قاچاق برای آشنایی با

شیوه‌های قاچاقچیان و اتخاذ رویه‌های بهینه و هماهنگ در مقابله با آنان، تمرکز بخشیدن امر مبارزه در قبل از ورود و هنگام ورود و خروج از مرزهای بین‌المللی، و ... (احراری، ۱۳۸۵: ۶۷).

یافته‌های تحقیق

با استفاده از آزمون آماری و استنباط از داده‌ها، فرضیه‌های تحقیق مورد بررسی قرار می‌گیرند. برای بررسی فرضیه‌های پژوهش نیز، از آزمون‌های تی تک‌نمونه‌ای^۱ و رتبه‌ای فریدمن^۲ استفاده شده است.

فرضیه ۱: شیوه‌های مدیریت انتظامی مبتنی بر پیش‌بینی بیش از حد متوسط برای مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی اثربخش هستند.

جدول ۱. عناصر آزمون تی تک‌نمونه‌ای برای بررسی فرضیه فرعی شماره ۱

مقدار آزمون = ۲۴				میانگین خطای معیار	انحراف معیار	میانگین نمونه	تعداد نمونه	شاخص
اختلاف میانگین	معنی‌داری	درجه آزادی	مقدار t	۰,۴۴	۵,۲۳	۳۱,۶۹	۱۴۳	شیوه پیش‌بینی
۷,۶۹	۰,۰۰۰	۱۴۲	۱۷,۴۱					

همان‌طور که مشاهده می‌شود، مقدار t (۱۷/۴۱) با درجه آزادی ۱۴۲ در سطح یک درصد معنی‌دار است. به عبارت دیگر، رقم میانگین مشاهده شده (۳۱/۶۹) از رقم میانگین مورد انتظار (۲۴) بزرگ‌تر بوده و اختلاف میانگین مشاهده شده و مقدار آزمون، ۷/۶۹ بوده است و این اختلاف میانگین حکایت از به تأیید رسیدن فرضیه می‌باشد.

طبق نتایج، از دید پاسخگویان گویه‌های جمع‌آوری اطلاعات و اخبار در زمینه قاچاق مشروبات الکلی، شناسایی امنیتی- انتظامی منطقه، و شناسایی نقاط جرم‌خیز و مکان‌های احتمالی قاچاق مشروبات الکلی رتبه‌های اول تا سوم را به خود اختصاص داده‌اند.

1. One-Sample T Test
2. Friedman Test

فرضیه ۲: شیوه‌های مدیریت انتظامی مبتنی بر پیشگیری بیش از حد متوسط برای مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی اثربخش هستند.

جدول ۲. عناصر آزمون تی تک‌نمونه‌ای برای بررسی فرضیه فرعی شماره ۲

مقدار آزمون = ۵۱				میانگین خطای معیار	انحراف معیار	میانگین	تعداد نمونه	شاخص
اختلاف میانگین	معنی‌داری	درجه آزادی	مقدار t	۱,۰۲	۱۲,۲۶	۶۰,۷۰	۱۴۳	شیوه پیشگیری
۹,۷۰	۰,۰۰۰	۱۴۲	۹,۴۶					

همان‌طور که مشاهده می‌شود، مقدار t (۹/۴۶) با درجه آزادی ۱۴۲ در سطح یک درصد معنی‌دار است. به عبارت دیگر، رقم میانگین مشاهده شده (۶۰/۷۰) از رقم میانگین مورد انتظار (۵۱) بزرگ‌تر بوده و اختلاف میانگین مشاهده شده و مقدار آزمون، ۹/۷۰ بوده است و این اختلاف میانگین حکایت از به تأیید رسیدن فرضیه دوم می‌باشد.

طبق نتایج، از دید پاسخگویان گویه‌های ترغیب کارکنان به مبارزه جدی با قاچاق مشروبات الکلی با اعطای تشویق‌های معنوی و مادی، شناسایی و اطلاع‌رسانی شگردهای جدید قاچاق مشروبات الکلی، و نظارت بیشتر بر قاچاق‌کنندگان سابقه‌دار رتبه‌های اول تا سوم را به خود اختصاص داده‌اند.

فرضیه ۳: شیوه‌های مدیریت انتظامی مبتنی بر کنترل بیش از حد متوسط برای مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی اثربخش هستند.

جدول ۳. عناصر آزمون تی تک‌نمونه‌ای برای بررسی فرضیه فرعی شماره ۳

مقدار آزمون = ۲۴				میانگین خطای معیار	انحراف معیار	میانگین	تعداد نمونه	شاخص
اختلاف میانگین	معنی‌داری	درجه آزادی	مقدار t	۰,۴۹	۵,۸۸	۳۰,۰۳	۱۴۳	شیوه کنترل
۶,۰۳	۰,۰۰۰	۱۴۲	۱۲,۲۶					

مشاهده می‌شود، مقدار t (۱۲/۲۶) با درجه آزادی ۱۴۲ در سطح یک درصد معنی‌دار است. به عبارت دیگر، رقم میانگین مشاهده شده (۳۰/۰۳) از رقم میانگین مورد انتظار (۲۴) بزرگ‌تر بوده و اختلاف میانگین مشاهده شده و مقدار آزمون، ۶/۰۳ بوده است و این اختلاف میانگین حکایت از به تأیید رسیدن فرضیه سوم می‌باشد. طبق نتایج، از دید پاسخگویان گویه‌های کارگیری کارکنان و مدیران متعهد، کارآمد و فاقد سوابق سوءامنیتی و غیرامنیتی در معابر و محل‌های عبور مشروبات الکلی، انسداد کامل مرز با استفاده از ابزار نوین، و تجهیز ایستگاه‌های ایست و بازرسی به دوربین‌های مداربسته، حرارتی و دید در شب و دستگاه‌های ایکس‌ری با هدف کنترل حاملان قاچاق مشروبات الکلی رتبه‌های اول تا سوم را به خود اختصاص داده‌اند. فرضیه ۴: شیوه‌های مدیریت انتظامی مبتنی بر مقابله بیش از حد متوسط برای کشف و مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی اثربخش هستند.

جدول ۴. عناصر آزمون تی تک‌نمونه‌ای برای بررسی فرضیه فرعی شماره ۴

مقدار آزمون = ۴۲				میانگین خطای معیار	انحراف معیار	میانگین	تعداد نمونه	شاخص
اختلاف میانگین	معنی‌داری	درجه آزادی	مقدار t	۰,۸۱	۹,۶۸	۵۲,۲۷	۱۴۳	شیوه مقابله
۱۰,۲۷	۰,۰۰۰	۱۴۲	۱۲,۶۸					

همان‌طور که مشاهده می‌شود، مقدار t (۱۲/۶۸) با درجه آزادی ۱۴۲ در سطح یک درصد معنی‌دار است. به عبارت دیگر، رقم میانگین مشاهده شده (۵۲/۲۷) از رقم میانگین مورد انتظار (۴۲) بزرگ‌تر بوده و اختلاف میانگین مشاهده شده و مقدار آزمون، ۱۰/۲۷ بوده است و این اختلاف میانگین حکایت از به تأیید رسیدن فرضیه چهارم می‌باشد.

طبق نتایج، از دید پاسخگویان گویه‌های تصویب شدید مجازات برای قاچاقچیان

مشروبات الکلی، برخورد سریع و قاطع با سرشاخه‌های اصلی قاچاق مشروبات الکلی، و مشارکت و اهتمام جدی کلیه دستگاه‌های دولتی با تمام ظرفیت‌های موجود برای مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی رتبه‌های اول تا سوم را به خود اختصاص داده‌اند.

فرضیه ۵: شیوه‌های مدیریت انتظامی مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی به‌میزانی متفاوت اثرگذار هستند.

برای بررسی فرضیه پنجم، ابتدا نمره‌های هر کدام از شاخص‌های پنج‌گانه مدیریت انتظامی مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی را به نمرات استاندارد تبدیل کردیم، زیرا تعداد گویه‌های شاخص‌های بدست آمده برابر نبوده و لازم شد که حداقل وزن آن‌ها یکسان گردد. بدین منظور، مجموع نمرات (X)، انحراف معیار (s) و میانگین (m) هر کدام از شاخص‌های پنج‌گانه محاسبه شد و براساس آن عناصر (جدول ۴- ۲۰) و با کمک فرمول ۴- ۱، نمرات استاندارد (z) بدست آمد. در نهایت، نمرات استاندارد از بزرگ به کوچک رتبه‌بندی گردید و بدین ترتیب میزان اهمیت هر کدام از شیوه‌های مدیریت انتظامی در مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی مشخص شد.

جدول ۵. مجموع نمرات، انحراف معیار، میانگین، نمره استاندارد و

رتبه شیوه‌های مدیریت انتظامی برای مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی

رتبه	نمره استاندارد (z)	میانگین (m)	انحراف معیار (s)	مجموع نمرات (X)	شاخص (شیوه مدیریت انتظامی)
۱	۸۵۰,۹۱	۳۱,۷۰	۵,۲۹	۴۵۳۳	پیش‌بینی
۴	۷۰۳,۱۲	۶۰,۷۱	۱۲,۲۶	۸۶۸۱	پیشگیری
۳	۷۲۵,۳۳	۳۰,۰۳	۵,۸۸	۴۲۹۵	کنترل
۲	۷۶۶,۸۱	۵۲,۲۷	۹,۶۸	۷۴۷۵	مقابله

فرمول ۱ (تبدیل نمرات به نمرات استاندارد):

$$z = \frac{X - m}{s}$$

همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، در تأیید فرضیه پنجم می‌توان گفت که از دید پاسخگویان و صاحب‌نظران انتظامی شیوه‌های مدیریت انتظامی مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی در شهرستان سقز به‌میزانی متفاوت اثرگذار هستند. همچنین طبق نتایج بدست‌آمده، شیوه‌های مدیریت انتظامی برای مبارزه با ورود قاچاق مشروبات الکلی در شهرستان سقز به‌ترتیب اهمیت عبارتند از: (۱) استراتژی پیش‌بینی، (۲) استراتژی مقابله، (۳) استراتژی کنترل، و (۴) استراتژی پیشگیری.

در جمع‌بندی نتایج آزمون و بررسی فرضیه‌های فرعی تحقیق و همچنین در راستای فرضیه اصلی تحقیق، می‌توان گفت که به‌زعم کارشناسان و مسئولان انتظامی و پرسنل دخیل در امر مبارزه با قاچاق کالا، شیوه‌های مدیریت انتظامی مبارزه با ورود قاچاق مشروبات الکلی در شهرستان سقز بیش از حد متوسط اثربخش هستند. البته، از نظر میزان اثربخشی متفاوت هستند.

نتیجه‌گیری

قاچاق مشروبات الکلی به‌مثابه بخشی از قاچاق مواد مخدر، بر امنیت اقتصادی جامعه نیز اثرات منفی می‌گذارد. قاچاق این کالاها از طریق افزایش هزینه‌های انتظامی و قضایی بر امنیت اقتصادی و امنیت کل جامعه اثر می‌گذارد. این معضل، مانعی برای توسعه مناطق مرزی و در واقع، مانع توسعه متوازن کشور است. قاچاق کالاهای ممنوعه‌ای چون مواد مخدر، مشروبات الکلی، اسلحه و ... با ناامن نمودن مرزهای کشور، باعث بروز ناآرامی گردیده و مانع از توسعه سرمایه‌گذاری‌های داخلی، جلب سرمایه‌گذاری خارجی و در نتیجه توسعه این مناطق که بخش عظیم و مهمی از خاک ایران را تشکیل می‌دهند، می‌گردد. قاچاق مشروبات الکلی دارای تبعات منفی اجتماعی نیز هست. قاچاق این مواد با افزایش جرایمی نظیر قتل، سرقت، اعتیاد، طلاق و ... همراه است و این مسائل، امنیت اجتماعی و ملی جامعه را تحلیل می‌برند. قاچاق مشروبات همچنین، احساس امنیت اجتماعی شهروندان را تحت تأثیر قرار داده و

باعث کاهش احساس تعلق افراد به جامعه می‌گردد و لذا، عامل عمده ناامنی اجتماعی و اخلاقی می‌گردد. قاچاق مشروبات الکلی جرمی است که خود علت بسیاری از جرایم دیگر به حساب می‌آید. عبور و مرور غیرمجاز از مرزها، حمل اسلحه و ارتکاب قتل و جنایت برای حفظ و انتقال موفق مشروبات الکلی، پول‌شویی، سرقت، ایجاد رعب و وحشت توسط قاچاقچیان مسلح و ... از جمله مصادیق این جرایم است که ضمن وقوع آن‌ها، امنیت و احساس امنیت شهروندان به شدت تحت تأثیر قرار می‌گیرد. با عنایت به پیامدهای منفی ناشی از ورود قاچاق مشروبات الکلی به جامعه - که در بالا بدان‌ها اشاره شد و نیز با توجه به اینکه قاچاق مشروبات الکلی مسأله‌ای است که کشور ایران و به‌طور ویژه استان کردستان و شهرستان سقز به دلیل موقعیت مرزی خود، با آن همواره دست‌وپنجه نرم می‌کند و ابعاد مختلف امنیت ملی به شدت از آن متأثر می‌گردد، در این تحقیق به بررسی شیوه‌های مدیریت انتظامی مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی و میزان اثربخشی آن‌ها در شهرستان سقز پرداخته شد.

همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، مدیریت انتظامی علم و هنر به‌کارگیری کلیه امکانات مادی و معنوی پلیس به‌منظور برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، هدایت و رهبری و نظارت و کنترل، برای دستیابی به اهداف سازمانی که همانا برقراری و حفظ نظم، امنیت و آرامش در جامعه است، می‌باشد. در تحقیق حاضر، منظور از شیوه‌های مدیریت انتظامی، تمامی اقدامات مقابله‌ای پلیس و عوامل درگیر در امر مبارزه با قاچاق کالا و ارز بوده که برای مقابله با قاچاق مشروبات الکلی صورت می‌گیرد و شامل چهار بُعد پیش‌بینی، پیشگیری، کنترل و مقابله است. با تعاریف فوق مشخص می‌شود که شیوه‌های مدیریت انتظامی برای مبارزه با وقوع جرم، شبیه یک رویکرد پیشگیری چندنهادی برای مقابله با جرائم از جمله قاچاق مشروبات الکلی است. تجربه ثابت کرده است که پیشگیری تک‌عاملی (نهادی) برای مقابله با جرائم اثربخشی مناسب و مطلوبی ندارد و هیچ سازمانی به‌تنهایی نمی‌تواند جرم را کاهش دهد. راهبردهای مناسب برای پیشگیری از جرم باید بر شرایط و عوامل متفاوت مؤثر در وقوع جرم،

متمرکز باشد. رویکرد مشارکتی با یکی کردن و متمرکز کردن افراد و سازمان‌ها، آن‌ها را به ایجاد روابطی داوطلبانه، سودمند (به‌طور متقابل) و نوآورانه تشویق می‌کند. این رویکرد با سایر رویکردها در هدف مشترک است و مانند آن‌ها در پی کاهش جرم و افزایش ایمنی ساکنان جوامع است. پیشگیری چندنهادی در مقایسه با مداخله یک‌نهادی از این نکته نشأت می‌گیرد که آموزش و پرورش، اشتغال، فعالیت اجتماعی، خدمات رفاهی و بهداشتی، پلیس و کسب‌وکارها، همگی در زنجیره وسیع پیشگیری از جرم نقش دارند. رویکرد مشارکتی در پیشگیری از جرم - یعنی جمع کردن، شبکه‌بندی متخصصان و نهادها، تشریک مساعی، هم‌فکری، درگیر کردن جامعه در تصمیم‌گیری و مدیریت پیشگیری از جرم - به‌عنوان یکی از ارکان اصلی سیاست‌گذاری کشورها در زمینه پیشگیری از جرم مطرح بوده و هست. با توجه به نقش بی‌بدیل نیروی انتظامی در تأمین امنیت در جامعه به‌معنای کلی و مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی به‌طور خاص، می‌توان نتیجه گرفت که در درون این ارگان کلیدی، شیوه‌های مدیریت انتظامی برای مبارزه با وقوع جرم، شبیه یک رویکرد پیشگیری چندنهادی برای مقابله با جرائم از جمله قاچاق مشروبات الکلی است.

تحقیق حاضر با در نظر گرفتن شیوه‌های مدیریت انتظامی در مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی به‌مثابه رویکردی چندنهادی در درون سازمان انتظامی، به این نتیجه رسید که این شیوه‌ها البته به‌میزانی متفاوت برای مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی اثربخش و مفید هستند. نتایج این مطالعه با مبانی نظری و همچنین با مطالعات هم‌سنخ خود، هماهنگ و همسو بوده است. به‌عبارت دیگر، مطابق با نتایج این تحقیق، شیوه‌های مدیریت انتظامی برای مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی در شهرستان سقز به‌طور خاص و جامعه ایران به‌طور کلی، تا حد زیادی کارایی و اثربخشی دارند. لازم است اشاره کنیم که مطابق با نتایج، بهترین روش‌های مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی در شهرستان سقز به‌ترتیب استراتژی و به‌ترتیب اولویت

در درون هر استراتژی عبارتند از:

در قسمت الف) پیش‌بینی:

۱. جمع‌آوری اطلاعات و اخبار در زمینه قاچاق مشروبات الکلی،
۲. شناسایی امنیتی - انتظامی منطقه،
۳. شناسایی نقاط جرم‌خیز و مکان‌های احتمالی قاچاق مشروبات الکلی،
۴. ایجاد بانک اطلاعاتی از قاچاقچیان مشروبات الکلی در منطقه،
۵. شناسایی افراد سابقه‌دار در عرضه قاچاق مشروبات الکلی،
۶. تخمین امکانات و توانایی‌های قاچاقچیان مشروبات الکلی،
۷. شناخت علل مبادرت به قاچاق مشروبات الکلی از سوی قاچاقچیان، و
۸. برآوردهای اولیه از عوامل تسهیل‌کننده قاچاق مشروبات الکلی.

ب) مقابله:

۱. تصویب شدید مجازات برای قاچاقچیان مشروبات الکلی،
۲. برخورد سریع و قاطع با سرشاخه‌های اصلی قاچاق مشروبات الکلی،
۳. مشارکت و اهتمام جدی کلیه دستگاه‌های دولتی با تمام ظرفیت‌های موجود برای مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی،
۴. سرعت عمل در تعقیب، شناسایی و دستگیری قاچاقچیان مشروبات الکلی،
۵. مدیریت زمان در ناکام گذاشتن قاچاقچیان مشروبات الکلی،
۶. بهره‌وری از فنون کشف علمی قاچاق مشروبات الکلی،
۷. افزایش کارایی در به‌کارگیری لوازم و ملزومات ضد قاچاق مشروبات الکلی،
۸. بهره‌مندی از وحدت فرماندهی،
۹. توجیه و آموزش نیروهای اقدام‌کننده در زمینه مقابله با قاچاق مشروبات الکلی،
۱۰. برآورد از توان عملیات و فضای کنش قاچاقچیان مشروبات الکلی،
۱۱. اقدام مؤثر در به‌کارگیری عوامل نما در راستای عملیات مقابله‌ای،
۱۲. بازجویی بهتر از افراد مشکوک و مظنون در مقابله با قاچاق مشروبات الکلی،
۱۳. تشکیل پاسگاه‌های فرماندهی و تاکتیکی، و

۱۴. مطلوب شدن گزارش قاچاق مشروبات الکلی.

ج) کنترل:

۱. به‌کارگیری کارکنان و مدیران متعهد، کارآمد و فاقد سوابق سوءامنیتی و غیرامنیتی در معابر و محل‌های عبور مشروبات الکلی،
۲. انسداد کامل مرز با استفاده از ابزار نوین،
۳. تجهیز ایستگاه‌های ایست و بازرسی به دوربین‌های مداربسته، حرارتی و دید در شب و دستگاه‌های ایکس‌ری با هدف کنترل حاملان قاچاق مشروبات الکلی،
۴. کنترل بیشتر قاچاق‌کنندگان مشروبات الکلی،
۵. کنترل بیشتر بر مناطق جرم‌خیز،
۶. تقویت برنامه‌های انتظامی کنترل قاچاق مشروبات الکلی،
۷. کنترل بیشتر مناطق جرم‌خیز و هدف توسط شهروندان، و
۸. بازرسی از کلیه خودروهایی که از مقابل ایستگاه‌های ایست و بازرسی عبور می‌کنند.

د) پیشگیری:

۱. ترغیب کارکنان به مبارزه جدی با قاچاق مشروبات الکلی با اعطای تشویق‌های معنوی و مادی،
۲. شناسایی و اطلاع‌رسانی شگردهای جدید قاچاق مشروبات الکلی،
۳. نظارت بیشتر بر قاچاق‌کنندگان سابقه‌دار،
۴. تعامل نیروی انتظامی با سایر ارگان‌های متولی در خصوص پیشگیری از قاچاق مشروبات الکلی،
۵. هماهنگی نیروی انتظامی با سایر ارگان‌های متولی در خصوص پیشگیری از قاچاق مشروبات الکلی،
۶. ابداع افکار عمومی در مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی از طریق رسانه‌های جمعی،
۷. تقویت گشت انتظامی در مکان‌های احتمالی قاچاق مشروبات الکلی،
۸. تشکیل کلاس‌های آموزشی در سطوح مختلف برای پیشگیری از قاچاق

مشروبات الکلی،

۹. اجرای رزمایش‌های مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی به صورت متناوب در طول سال در نقاط آلوده و جرم‌خیز،
۱۰. بهره‌گیری از ظرفیت مردمی به منظور شناسایی قاچاقچیان مشروبات،
۱۱. افزایش آگاهی شهروندان برای پیشگیری از قاچاق مشروبات الکلی،
۱۲. تشکیل کلاس‌های آگاه‌سازی به منظور جلب مشارکت مردمی در راستای اقدامات پیشگیرانه،
۱۳. بازنگری در طرح‌ها و دستورالعمل‌های پیشگیری از قاچاق مشروبات،
۱۴. انجام عملیات روانی،
۱۵. افزایش بازدیدهای غیرمترقبه توسط فرماندهان و مدیران نظامی،
۱۶. ایجاد هماهنگی و ارتباط منطقی طرح‌ها و دستورالعمل‌های سازمانی با مستندات در واحدهای متناظر سایر ارگان‌های متولی، و
۱۷. برگزاری تمرین ستادی مشترک با سایر ارگان‌های متولی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مأخذ

فارسی

ابراهیم‌زاده آسمین، حسین و مجتبی عباسیان (۱۳۸۹). بررسی عوامل و دلایل قاچاق در استان سیستان و بلوچستان و راه‌کارهای رفع آن، دو ماهنامه توسعه انسانی پلیس، سال هفتم، شماره ۳۱.

احراری، جلال (۱۳۸۵). بررسی عوامل مؤثر بر قاچاق کالا در سال ۱۳۸۵، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دافوس، ناجا.

اشرفی، یوسف (۱۳۸۶). بررسی شیوه‌های کاربردی مقابله با قاچاق کالا و مشروبات الکلی از مرز سردشت در سال ۱۳۸۵، پایان‌نامه کارشناسی ارشد کشف جرائم، دانشگاه علوم انتظامی، دانشکده جنایی.

امین‌صارمی، نوذر و امیر همتی (۱۳۹۴). چالش‌های فرماندهان و مدیران در مدیریت انتظامی پدیده بدحجابی (مورد مطالعه استان کرمانشاه ۱۳۹۳)، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، سال دهم، شماره سوم.

امین‌صارمی، نوذر و رضا جورکش (۱۳۷۹). تبیین قاچاق کالا از منظر جامعه‌شناسی، فصلنامه دانش انتظامی، شماره ۶ و ۷.

امین‌صارمی، نوذر، نیکجو، جمال و علی قرایی (۱۳۹۴). تأثیر اجرای مأموریت‌های ابلاغی ۱۱۰ بر مدیریت انتظامی جرم (سرقت منزل) در فرماندهی انتظامی شهرستان ورامین در سال ۱۳۹۱، فصلنامه علمی-تخصصی دانش انتظامی شرق استان تهران، سال دوم، شماره ششم، تابستان.

جمعی از نویسندگان (۱۳۹۰). مدیریت بحران با رویکرد انتظامی، تهران: نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، معاونت آموزش ناجا.

جمعی از نویسندگان (۱۳۸۷). مدیریت بحران با رویکرد امنیت عمومی ۲، با نظارت حسین حسینی و سیدمجید جدی، جلد دوم، تهران: نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، معاونت آموزش ناجا.

جمعی از نویسندگان (۱۳۸۶). مدیریت بحران با رویکرد امنیت عمومی ۱، با نظارت سیدمجید جدی و حسین حسینی، جلد اول، تهران: نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران،

معاونت آموزش ناجا.

دهخدا، علی اکبر (۱۳۳۹). لغت‌نامه دهخدا ذیل واژه قاچاق، تهران: نشر بی نا.

رحیمی، محمد، رحیمی، فواد و لیلی رحیمی (۱۳۸۹). بررسی و شناخت پیامدها و تهدیدهای قاچاق کالا و تبعات اقتصادی آن برای کشور با ارائه راهکارهای مناسب، در مجموعه مقالات و سخنرانی‌های اولین همایش علمی تخصصی قاچاق کالا استان کردستان؛ علل، پیامدها و راهکارها، فرماندهی انتظامی استان کردستان، دفتر تحقیقات کاربردی، شهریور ماه ۱۳۸۹، تهران: دانشگاه علوم انتظامی ناجا.

رضاییان، علی (۱۳۸۵). اصول مدیریت، چاپ بیستم، تهران: انتشارات سمت.

رضاییان، علی (۱۳۸۰). مبانی و سازمان مدیریت، چاپ یازدهم، تهران: انتشارات سمت.

رفعتی، محمدرضا (۱۳۸۱). برآورد میزان حمایت‌های گمرکی برای جلوگیری از قاچاق کالا، مجموعه مقالات همایش قاچاق کالا، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، تهران. شهرداری، علی و محمد خواجه عسکری (۱۳۸۳). طرح جامع مبارزه با قاچاق کالا و ارز در استان هرمزگان، بندرعباس، معاونت سیاسی و امنیتی استانداری.

صدیق‌سروستانی، رحمت‌الله (۱۳۸۵). آسیب‌شناسی اجتماعی، تهران: انتشارات آن.

طارمیان، فرهاد (۱۳۸۵). حقایقی در مورد زندگی سالم و به‌دور از مواد، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

عبدالرحمانی، رضا (۱۳۸۲). درآمدی بر فرهنگ سازمانی غیررسمی پلیس، فصلنامه دانش / انتظامی، سال نهم، شماره سوم.

عبدالحمیدی، امیر (۱۳۸۸). مطالعه و بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر قاچاق کالا در ایران، فصلنامه نظم و امنیت انتظامی، شماره سوم، سال دوم.

قادرزاده، امید، محمدپور، احمد و امید قادری (۱۳۹۲). مطالعه کیفی تأثیرات بازرچه‌های مرزی بر تداوم پدیده قاچاق، جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیست‌و‌چهارم، شماره پیاپی ۵۱، شماره سوم.

قاضی، حمید (۱۳۸۷). پیشگیری از جرم و اقدامات تقنینی مرتبط، فصلنامه نظارت و بازرسی، سال دوم، شماره پنجم، تهران: انتشارات ایمان.

قرآن کریم، سوره‌های مبارکه بقره و مائده.

قلی‌زاده، سیدابراهیم، علی‌پور، عباس و کاظم ذوقی بارانی (۱۳۹۰). علل و پیامدها قاچاق کالا در ایران پس از انقلاب اسلامی، فصلنامه دانش انتظامی، سال دوازدهم، شماره چهارم. گل محمدی خامنه، علی (۱۳۸۳). مدیریت پیشگیری از جرایم، تهران: انتشارات تمدن اسلامی. گل محمدی خامنه، علی (۱۳۷۹). مبانی امور انتظامی (۲)، تهران: نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، معاونت آموزش ناجا.

گولد، جولیس و ام. کولپ (۱۳۸۴). فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه باقر پرهام، تهران: انتشارات مازیار.

محسنی تبریزی، علیرضا، نایب‌پور، محمد و رحیم فرید مهر (۱۳۸۷). عوامل مؤثر بر قاچاق اسلحه و مشروبات الکلی از مرز پیرانشهر، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، سال سوم، شماره دوم.

مصطفی‌نژاد، حسن (۱۳۸۹). مدیریت بحران‌های قومی با رویکرد انتظامی، تهران: انتشارات زرد. معین، محمد (۱۳۸۳). فرهنگ فارسی معین، چاپ هشتم، تهران: انتشارات امیرکبیر. وطن‌پور، علیرضا (۱۳۸۷). قاچاق کالا و تأثیر آن بر امنیت اقتصادی کشور، فصلنامه کارآگاه، دوره دوم، شماره ۳.

هفته‌نامه سیروان، سازمان همیاری شهرداری‌های استان کردستان، هفته‌نامه استانی سیروان، شماره ۵۰۹، مورخه ۱۳۸۷/۰۸/۱۸.

یوسفوند، جواد و سعید خانی (۱۳۹۲). بررسی راهکارهای پیشگیری وضعی از قاچاق کالا با رویکرد انتظامی، فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی، سال هشتم، شماره چهارم.

انگلیسی

Cope, S., Leishman, F., and P. Starie (1997). Globalization, New Public Management and the Enabling State: Futures of Police Management, *International Journal of Public Sector Management*, Vol. 10, Issue 6, Pp. 444-460.

Ruddell, R., Thomas, M. O., and R. Patten (2011). Examining the Roles of the Police and Private Security Officers in Urban Social Control, *International Journal of Police Science & Management*, Vol. 13, No. 1, Pp. 54-69.